

ANNA PABICH

*Krajowe Centrum Doradztwa Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich
Oddział w Poznaniu*

PLANOWANIE I REALIZACJA DOSKONALENIA ZAWODOWEGO W ROLNICTWIE A PRIORYTETY I UDZIAŁ W DOSKONALENIU

Poszerzanie własnej wiedzy, doskonalenie umiejętności w perspektywie przystąpienia Polski do Unii Europejskiej staje się koniecznością. Szczególnego wsparcia rolników przez fachowe doradztwo rolnicze, wymagają przekształcenia w rolnictwie.

Co roku, dla potrzeb doradztwa - w celu orientacji i ułatwienia wyboru odpowiednich tematów i form doskonalenia - Centrum Doradztwa i Edukacji w Rolnictwie przekazuje **Ofertę - informator szkoleniowy**, zawierający szeroką propozycję jednostek badawczo-rozwojowych, uczelni rolniczych i innych, dotyczącą doskonalenia zawodowego. Ubiegłoroczną Ofertę opracowano w nowej formie, uwzględniając sugestie uczestników i organizatorów doskonalenia, w zakresie tematyki, preferowanych form organizacyjnych, zasad finansowania i innych. Zawartość merytoryczną Oferty ocenili doradcy wszystkich Ośrodków Doradztwa Rolniczego przy pomocy ankiety, typując priorytetowe tematy szkoleń w doskonaleniu doradców.

Interesująca może być znajomość realizacji planów szkoleniowych, wg Oferty i poza nią, przez organizatorów doskonalenia, w jakich szkoleniach i u jakich organizatorów uczestniczyło najwięcej doradców i jakie są relacje między wcześniej wyznaczonymi priorytetami w doskonaleniu, a faktycznym udziałem doradców w szkoleniach uznanych przez nich za priorytetowe?

Z pytaniem o realizację doskonalenia zwróciliśmy się do wszystkich organizatorów (26), którzy zamieścili swoje propozycje w Ofercie - informatorze szkoleniowym⁹⁸. Odpowiedzi na ankietę udzieliły 22 jednostki, w tym:

- jednostki badawczo-rozwojowe (jbr):
 - Instytut Biotechnologii Przemysłu Rolno-Spożywczego,
 - Instytut Budownictwa Mechanizacji i Elektryfikacji Rolnictwa,
 - Instytut Hodowli i Aklimatyzacji Roślin,

- Instytut Melioracji i Użytków Zielonych,
- Instytut Ochrony Roślin,
- Instytut Roślin i Przetworów Zielarskich,
- Instytut Rybactwa Śródlądowego,
- Instytut Sadownictwa i Kwiaciarstwa,
- Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa,
- Instytut Warzywnictwa,
- Instytut Zootechniki,
- Centralne Laboratorium Przemysłu Paszowego,
- OBR Maszyn dla Przetwórstwa Płodów Rolnych,
- Centrum Doradztwa i Edukacji w Rolnictwie (CDiEwR),
- pozostali:
 - Akademia Techniczno-Rolnicza w Bydgoszczy,
 - Akademia Rolnicza w Szczecinie,
 - Akademia Rolnicza we Wrocławiu,
 - Uniwersytet Łódzki,
 - Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa,
 - Fundusz Współpracy,
 - Małopolskie Stowarzyszenie Doradztwa Rolniczego,
 - Agro-Kontakt BIS s.c.

Zebrane dane ankietowe analizowano zgodnie z przedstawionym podziałem organizatorów (jbr, CDiEwR, pozostali). W zestawieniach danych, z konieczności przyjęto pewne uproszczenia. Traktować je należy jako orientację, ponieważ na przykład pojęcie szkolenie obejmuje, w tym przypadku zarówno kilkugodzinny wykład jak i studia podyplomowe.

Planowanie i realizacja tematyki szkoleniowej

W 1998 roku organizatorzy doskonalenia zawodowego zrealizowali dla potrzeb doradztwa rolniczego, nauczycieli szkół rolniczych, praktyki rolniczej i innych, ponad 190 tematów w formie 462 szkoleń (tabela 1).

Tabela 1

Liczba szkoleń zrealizowanych w 1998 roku - łącznie

Wyszczególnienie	Organizatorzy doskonalenia			Razem
	jbr	CDiEwR	pozostali	
Liczba zrealizowanych tematów	119	32	40	191
Liczba zrealizowanych szkoleń	236	96	130	462
Czas trwania szkoleń w godzinach:				
łącznie	2516	2980	3856	9352
średnio	10,6	31,0	29,6	20,2

Źródło: opracowanie własne.

Najwięcej tematów (62%) i szkoleń (ponad 51%) zrealizowały jednostki badawczo-rozwojowe. Były to głównie szkolenia o tematyce technologicznej, wynikającej ze specyfiki działania każdej jednostki. Znaczny udział w doskonaleniu zawodowym, w porównaniu do ankietowanych jednostek ma Centrum Doradztwa i Edukacji w Rolnictwie, szczególnie w tematyce: rozwój obszarów wiejskich, wiejskie gospodarstwo domowe, ekonomika w gospodarstwie rolnym.

Liczba proponowanych na początku 1998 roku w Ofercie i zrealizowanych tematów szkoleń, przez poszczególnych organizatorów, była dość zróżnicowana. Wynosiła ona od 1 do 27. Najwięcej tematów szkoleń zaproponowali:

- Centrum Doradztwa i Edukacji w Rolnictwie 27 z tego zrealizowano 23,
- Instytut Sadownictwa i Kwiaciarstwa 20 z tego zrealizowano 15,
- Akademia Rolnicza Wrocław 20 z tego zrealizowano 7,
- Instytut Ochrony Roślin 17 z tego zrealizowano 9.

Ogółem na zaplanowanych w Ofercie 153 tematów szkoleń, ankietowanych jednostek zrealizowano ok. 65% (99 tematów), w postaci 278 szkoleń (tabela 2).

Dwie jednostki badawczo-rozwojowe nie zrealizowały żadnego, planowanego szkolenia, ponieważ nie otrzymały dofinansowania. Prawie połowa spośród ankietowanych organizatorów (10 z 22) przeprowadziła wszystkie zaplanowane szkolenia. Są to te jednostki, które planowały najmniej szkoleń (od 1 do 5) i stanowią około 15% wszystkich szkoleń planowanych.

Średni czas trwania planowanych w Ofercie i zrealizowanych szkoleń wyniósł 28 godzin. Najdłużej trwały szkolenia w grupie pozostałych, na co znaczny wpływ miała realizacja studiów podyplomowych. W jednostkach badawczo-rozwojowych przeciętny czas trwania planowanych szkoleń wynosił około 15 godzin, czyli 2-3 dni (tabela 2).

Tabela 2

Szkolenia planowane i zrealizowane w 1998 roku
wg Oferty - informatora szkoleniowego'98 i poza Ofertą

Wyszczególnienie	Organizatorzy doskonalenia			Razem
	jbr	CDiEwR	pozostali	
wg Oferty - informatora szkoleniowego'98				
Liczba planowanych tematów szkoleń	88	27	38	153
Liczba zrealizowanych tematów szkoleń	53	23	23	99
Liczba zrealizowanych szkoleń	116	77	85	278
Czas trwania szkoleń w godzinach:				
łącznie	1667	2545	3577	7789
średnio	14,4	33,0	42,1	28,0
poza Ofertą - informatorem szkoleniowym'98				
Liczba zrealizowanych tematów szkoleń	66	9		17
Liczba zrealizowanych szkoleń	120	19		45
Czas trwania szkoleń w godzinach:				
łącznie	849	435		279
średnio	7,1	22,9		6,2

Źródło: Opracowanie własne.

Niezależnie od propozycji szkoleniowych zamieszczonych w Ofercie - informatorze szkoleniowym, ankietowane jednostki zrealizowały w 1998 roku dodatkowo 92 tytuły szkoleń w postaci 184 szkoleń. Najwięcej nowych tematów (ponad 65%) stanowiły propozycje jednostek badawczo-rozwojowych.

Znaczna liczba szkoleń organizowanych poza Ofertą, na bieżąco, z jednej strony wskazuje na dużą elastyczność jednostek w dostosowaniu tematyki doskonalenia do potrzeb odbiorców, a z drugiej, na ostrożność w podawaniu do Oferty wszystkich planowanych szkoleń licząc się z brakiem możliwości realizacji tych planów np. ze względu na późne dofinansowanie lub jego brak.

Jak wynika z ankiet czas trwania szkoleń jest bardzo zróżnicowany, zarówno w jednostkach prowadzących szkolenie, jak i w grupach organizatorów (tabela 2). Zdecydowanie mniej, ale znacznie dłuższe formy doskonalenia organizują uczelnie wyższe. Określenie średniej liczby godzin trwania szkolenia, może budzić pewne wątpliwości ponieważ za szkolenie - nie bardzo słusznie - przyjęto za organizatorami doskonalenia zarówno 4 godzinny wykład jak i ponad 200 godzinne studia podyplomowe. W uzupełnieniu, w tabeli 2 podano również łączny czas trwania szkoleń, który w pewien sposób obrazuje aktywność organizacji ankietowanych grup organizatorów doskonalenia. Nie mniej można stwierdzić, że:

- szkolenia organizowane przez jednostki badawczo-rozwojowe mają bogatszą tematykę (więcej tematów), ale trwają nieco krócej (średnio 10,9 godzin),
- szkolenia pozostałych organizatorów trwają znacznie dłużej (średni 29,6 godzin), głównie ze względu na realizację studiów podyplomowych,
- czas trwania szkoleń proponowanych w Ofercie jest o połowę dłuższy niż szkoleń realizowanych poza Ofertą.

Uczestnictwo w doskonaleniu zawodowym

W 1998 roku, w doskonaleniu zawodowym uczestniczyło ogółem ponad 20 tysięcy osób (tabela 3). Największą grupę stanowili rolnicy określani jako producenci rolni, ogrodnicy, producenci żywności, organizatorzy produkcji itp. (tabela 3). Drugą, największą grupę uczestników doskonalenia przyjętą w zestawieniu jako pozostali, stanowią między innymi pracownicy: jednostek naukowo-badawczych, uczelni wyższych, PIOR, CIIN, izb rolniczych, służb plantatorskich, weterynaryjnych, hodowcy, przedstawiciele firm, dystrybutorzy, urzędnicy administracji państwowej, studenci i uczniowie.

Znaczną, jednolitą grupę zawodową uczestników doskonalenia stanowili doradcy ODR. Biorąc pod uwagę, że zatrudnienie kadry kierowniczej i doradczej w ODR, w 1998 roku wynosiło około 4600 osób, można przyjąć, że doradca przynajmniej raz w roku uczestniczył w doskonaleniu. Jak wynika jednak z naszych obserwacji, niektórzy doradcy uczestniczyli w doskonaleniu kilka razy w roku, a znaczna grupa doradców wcale nie korzystała z doskonalenia zawodowego w ubiegłym roku.

Tabela 3

Uczestnictwo w doskonaleniu zawodowym w 1998 roku

Organizatorzy	Ogółem	w tym:			
		doradcy ODR	nauczyciele	rolnicy	pozostali
jedn. badawczo-rozwojowe	14676	2011	543	6243	5879
CDIEWR	1970	1620	83	20	247
pozostali	3867	1228	231	1193	1215
Ogółem	20513	4859	857	7456	7341

Źródło: opracowanie własne.

Analiza liczby tematów i szkoleń zrealizowanych w ubiegłym roku wskazała na jednostki badawczo-rozwojowe jako głównego organizatora doskonalenia. Potwierdza to również liczba uczestników szkoleń (tabela 3). Największą grupę wśród nich stanowili producenci rolni i pozostali uczestnicy. Stosunkowo duży udział w doskonaleniu kadry doradczej ODR miało Centrum Doradztwa i Edukacji w Rolnictwie.

Szczegółowa analiza uczestnictwa w szkoleniach proponowanych w Ofercie i poza nią, pozwala stwierdzić, że ponad połowa (57%) ogółu osób uczestniczących w doskonaleniu korzystało z ofert wcześniej planowanych przez organizatorów, zamieszczonych między innymi w Ofercie - informatorze szkoleniowym 98. Spośród grup zawodowych, doradcy ODR w największym stopniu (prawie 70%) uczestniczyli w szkoleniach wcześniej planowanych przez organizatorów, co może świadczyć o celowości wcześniejszego przygotowywania Oferty szkoleniowej dla tej grupy odbiorców.

Porównując liczbę uczestników i organizatorów doskonalenia, najwięcej osób uczestniczyło w szkoleniach organizowanych przez Instytut Sadownictwa i Kwiaciarstwa w Skierniewicach (tabela 4). Są to przede wszystkim sadownicy, producenci kwiatów biorący udział w dużych, stałych imprezach organizowanych w formie zjazdów, konferencji itp. Uwagę należy zwrócić na bardzo duży udział nauczycieli w szkoleniach organizowanych przez ten Instytut.

Tabela 4

Uczestnictwo w doskonaleniu zawodowym w 1998 roku wg organizatorów

Organizatorzy	Uczestnicy ogółem	w tym:			
		doradcy ODR	nauczyciele	rolnicy	pozostali
Instytut Sadownictwa i Kwiaciarstwa	4784	492	245	2659	1388
Instytut Budownictwa Mech. i Elektr. Rolnictwa	2750	166	38	2228	318
Centrum Doradztwa i Edukacji w Rolnictwie	1970	1620	83	20	247
Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa	1889	688	62	847	292
Instytut Ochrony Roślin	1715	114	19	103	1479
Małopolskie Stow. Doradztwa Rolniczego	1234	706	48	345	135
Instytut Hodowli i Aklimatyzacji Roślin	1096	53	11	29	1003
Ogółem	15438	3839	506	6231	4862

Źródło: opracowanie własne.

Spośród 22 ankietowanych organizatorów doskonalenia, siedmiu wymienionych w tabeli, przeszkoliło ponad 15 tys. osób, co stanowi 75% ogółu uczestników doskonalenia. Jednocześnie jednostki te są najczęściej wybierane przez kadrę doradczą Ośrodków Doradztwa Rolniczego jako organizator doskonalenia zawodowego.

Priorytetowe tematy w doskonaleniu doradców ODR

Na początku 1998 roku, z Oferty - informatora szkoleniowego⁹⁸ doradcy Ośrodków Doradztwa Rolniczego wybrali tematy szkoleń, które uznali za priorytetowe tzn. najbardziej odpowiadają potrzebom doradców. Interesujące jest w jakim stopniu skorzystali oni ze szkoleń dotyczących tej tematyki w 1998 roku (tabela 5). W tabeli zestawiono w kolejności tematy uznane za priorytetowe i liczbę doradców ODR uczestniczących w tych szkoleniach.

Tabela 5

Tematy szkoleń uznane jako priorytetowe wg ODR
na podstawie Oferty - informatora szkoleniowego '98 a uczestnictwo
w szkoleniach

Priorytetowe tematy szkoleń	Uczestnictwo doradców z ODR
Doradztwo dla kobiet wiejskich w krajach Unii Europejskiej	46
Nowe uwarunkowania w prod. trzody w związku z jej intensyfikacją	21
Genetyczne i produkcyjne aspekty hodowli bydła mlecznego	18
Edukacja dorosłych w procesach dostos. do wymogów UE	60
Wspieranie rozwoju grup producentów rolnych	130
Aktualne problemy w technologii, prod. i przechow. ziemniaków	16
Przechowalnictwo i przetwórstwo warzyw	52

Źródło: opracowanie własne.

Liczba doradców ODR uczestniczących w szkoleniach uznanych przez nich samych za priorytetowe, w stosunku do oczekiwanych była bardzo mała. Oznacza to, że wybór priorytetów był niewłaściwy lub doradcom, z różnych powodów, nie umożliwiono uczestnictwa w tych szkoleniach.

Faktyczny wybór tematyki interesującej doradców ODR i ich udział w doskonaleniu przedstawiał się inaczej (tabela 6).

Co jest przyczyną rozbieżności między uznanymi wcześniej przez doradców ODR priorytetami a faktycznym udziałem w doskonaleniu? Być może nie zawsze temat uznany jako priorytetowy wymaga doskonalenia lub pod tematem nie kryją się oczekiwane treści, forma doskonalenia. Gorzej jeżeli o wyborze tematyki i formy doskonalenia decydują ograniczone środki finansowe lub preferencje dla tanich i krótkich szkoleń.

Tabela 6

Tematy szkoleń, w których doradcy ODR uczestniczyli najczęściej

Tematy szkoleń	Uczestnictwo doradców ODR
wg Oferty - informatora szkoleniowego'98	
Zastosowanie arkusza kalkulacyjnego Excel w doradztwie ek-finans.	271
Budowa strategii rozwoju regionalnego	249
Metodyka doradztwa	176
Nowoczesne metody i techniki w doradztwie	176
Zarządzanie organizacją doradczą	162
Ocena sprawności technicznej ciągnikowych opryskiwaczy polowych	80
Ogólnopolskie spotkanie sadownicze w Grójcu	75
Kodeks dobrej praktyki rolniczej	75
Racjonalna gospodarka na użytkach zielonych	62
Edukacja dorosłych w procesach dostosowawczych do wymogów UE	60
poza Ofertą - informatorem szkoleniowym'98	
Nowe elementy w technologii uprawy zbóż	192
Racjonalizacja wykorzystania zbóż na cele paszowe	126
Projektowanie alternatywnych programów rozwoju gosp. rolnych	77

Źródło: opracowanie własne.

Podsumowanie

Planowanie działalności szkoleniowej zarówno przez organizatorów jak i uczestników doskonalenia nie jest łatwe. Oferta - informator szkoleniowy wydawany przez Krajowe Centrum Doradztwa Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich Oddział w Poznaniu wg opinii odbiorców spełnia swoją informacyjną rolę w stosunku do doradztwa. Zawiera on wiele zróżnicowanych propozycji szkoleniowych, ale Oferta ta mogłaby być szersza, pełniejsza gdyby np. organizatorzy doskonalenia wcześniej znali możliwości finansowania planowanych szkoleń, a priorytety określono bardziej szczegółowo, nie tylko hasłami.

Liczba doradców uczestniczących w doskonaleniu zawodowym jest zbyt mała, tym bardziej, że preferują oni krótkie szkolenia. Dla jednostek badawczo-rozwojowych doradcy ODR nie są jedynymi i głównymi uczestnikami doskonalenia, stąd ważnym dla doradców, wydaje się wypracowanie systemu doskonalenia kadr doradczych i zapewnienie jego finansowania w możliwie szerokim zakresie.